

'Žene se više ne boje svjedočiti o svojim traumatičnim iskustvima'

Razgovarao **DUBRAVKO JAGATIĆ** Fotografije **SAŠA ZINAJA**

Nacional je u svibnju ove godine objavio intervju s UN-ovom posebnom izvjestiteljicom za nasilje nad ženama, njegove uzroke i posljedice Dubravkom Šimonović, nakon saznanja da je pozvala organizacije i pojedince diljem svijeta na savjetovanje oko teme nasilja na porodu te organizirala prvo savjetovanje o ljudskim pravima žena i nasilju na porodu na tako visokoj i globalnoj razini. Brojna zastrašujuća svjedočanstava žena o bolnim i traumatičnim iskustvima iz hrvatskih rodilišta i bolnica pokrenula je akcija #prekinimošutnju u organizaciji udruge Roda koja je u suradnji s još nekim udrugama napisala izvješće o nasilju nad ženama. Posebna izvjestiteljica potom je brzo reagirala i objavila da priprema posebno tematsko izvješće o krivom postupanju i nasilju nad ženama prilikom pružanja skrbi za reproduktivno zdravlje, s fokusom na porod, s aspekta zaštite ljudskih prava koje će prezentirati na Općoj skupštini UN-a u rujnu ove godine.

U međuvremenu je i zastupnica nizozemske Stranke rada u Europskom parlamentu Liliane Ploumen s nekoliko kolega iz parlamenta dogovorila pokretanje inicijative u Europskom parlamentu kako bi se raspravljalo o tom i sličnim problemima. Nizozemsku zastupnicu na taj čin potaknuo je tekst o financiranju europskih udruga protiv pobačaja koje velikim dijelom financira SAD i nastao je u sklopu mreže EIC (Europska istraživačka suradnja), u kojem je

sudjelovao i Nacional sa španjolskim magazinom Infolibreom i belgijskim De Standaardom koji je Nacional objavio u lipnju ove godine. Istraživački novinari tih tjednika analizirali su stotine godišnjih poreznih prijava i otkrili da je od 2012. do 2017. godine šest konzervativnih organizacija sa sjedištem u SAD-u, usmjerenih

'U IZVJEŠĆU PRED UN-om stavit ću naglasak na zaštitu ljudskih prava žena i odgovornost država za pružanje reproduktivnih usluga i poroda u skladu s ljudskim pravima žena'

na ciljeve Pro-Life pokreta i zabranu abortusa, prosljedilo najmanje 19,4 milijuna dolara (17,2 milijuna eura) podružnicama i sličnim organizacijama diljem Europe. Zanimljivo je da se udruživanje konzervativnih snaga koje se zalažu za zabranu pobačaja kao i sve veći utjecaj konzervativnih stranaka podudara sa

sve češćim kršenjem prava žena i ljudskih prava općenito.

U veljači ove godine troje stručnjaka za ljudska prava UN-a zatražilo je od Vlade RH da hitno poduzme radnje kako bi se spriječilo kršenje ljudskih prava žena u reproduktivnom zdravlju, što je posebna izvjestiteljica u spomenutom intervjuu komentirala riječima: „Odgovor Vlade RH ne ukazuje da su poduzete ozbiljne mjere da se stanje promijeni, nije provedena nezavisna istraga, primjerice, pravobraniteljica ili nekog drugog tijela koje nije sam zdravstveni sustav, a Vlada je čak u svom odgovoru navela da je normalno da se kod određenih zahvata žene rutinski vežu za krevet, iako to nije normalno već može biti iznimno, ako se koriste anestezija i informirani pristanak.“

Izvješće koje će biti prezentirano na Općoj skupštini UN-a u rujnu ove godine je globalno, ali za taj problem se zainteresiralo i Vijeće Europe, čiji su predstavnici proteklih mjeseci boravili u Hrvatskoj i razgovarali s odgovornim osobama kako bi proveli nezavisno istraživanje te potom objavili i izvješće o stanju u ginekologiji i analizirali opstetričko nasilje. Kako je u razgovoru za Nacional u svibnju ove godine Dubravka Šimonović najavila da priprema izvješće za Opću skupštinu Ujedinjenih naroda koje će predstaviti u rujnu, razgovarali smo o tome kako napreduje izvješće o slučajevima iz Hrvatske.

„Kao posebna izvjestiteljica UN-a za nasilje

DUBRAVKA ŠIMONVIĆ, POSEBNA UN-ova IZVJESTITELJICA za nasilje nad ženama, njegove uzroke i posljedice, nakon akcije #prekinimošutnju u organizaciji udruge Roda napisala je izvješće o nasilju nad ženama, a na Općoj sjednici UN-a predstaviti će i posebno tematsko izvješće o toj temi, s fokusom na porod

Dubravka Šimonović

interview

▶ IZVJEŠĆE DUBRAVKE ŠIMONOVIĆ KOJE ĆE BITI PREZENTIRANO NA OPĆOJ SKUPŠTINI UN-a GLOBALNO JE, A ZA PROBLEM SE ZINTERESIRALO I VIJEĆE EUROPE, ČIJI SU PREDSTAVNICI BORAVILI U HRVATSKOJ KAKO BI PROVELI ISTRAŽIVANJE TE POTOM OBJAVILI I IZVJEŠĆE O STANJU U GINEKOLOGIJI, UZ ANALIZU OPSTETRIČKOG NASILJA

nad ženama pripremam za rujan tematsko izvješće za Opću skupštinu Ujedinjenih naroda 'Krivo postupanje i nasilje nad ženama prilikom pružanja zdravstvenih reproduktivnih usluga, s fokusom na porod ili opstetričko nasilje, s aspekta zaštite ljudskih prava'.

Upravo radim izvješće i preporuke u kojem stavljam naglasak na zaštitu ljudskih prava žena i odgovornost država za pružanje reproduktivnih usluga i poroda u skladu s ljudskim pravima žena. To je i uloga mog mandata, da ukazuje na nasilje nad ženama kao povredu ljudskih prava žena i na mjere koje države trebaju poduzimati za prevenciju i sprječavanje nasilja. Kako je područje pružanja reproduktivnih usluga ženama uključujući porod medicinski indicirano, ne radi se o klasičnim slučajevima kršenjima ljudskih prava i zato koristim termin za izvješće 'loše postupanje i nasilje nad ženama'. Nasilje nad ženama je međunarodno pravno definirano kao kršenje ljudskih prava žena koje uključuje bilo koji akt rodno uvjetovanog nasilja koje rezultira ili može rezultirati fizičkom, seksualnom i psihičkom povredom i patnjom žena. Dakle i verbalno vrijeđanje može biti kršenje ljudskih

relevantne informacije, uključujući i pravne i medicinske standarde vezane uz ovo područje. Važno je istaknuti da je Svjetska zdravstvena organizacija još 2015. objavila posebnu izjavu o ovoj temi te osudila fizičko i verbalno nasilje nad ženama prilikom poroda, provođenje pojedinih tretmana bez informiranog pristanka, nedostatak privatnosti, odbijanje davanja sredstava za smanjenje bolova i anestezije itd. Uz to se navodi da takvo postupanje krši prava žena na zdravstvenu zaštitu, a može i ugrožavati pravo na život, zdravlje, tjelesni integritet i slobodu od nasilja i diskriminacije. Nekako istovremeno i Parlamentarna skupština Vijeća Europe odlučila je izraditi izvješće o opstetričkom i ginekološkom nasilju. Izvjestiteljica Parlamentarne skupštine koja radi ovo izvješće je nedavno posjetila Hrvatsku te sam s njom razgovarala.

NACIONAL: Jeste li došli do novih saznanja u Hrvatskoj i na kakvu je reakciju nadležnih tijela i političkih organa naišla prilikom prikupljanja informacija?

U Hrvatskoj bi unaprjeđenje zdravstvenih reproduktivnih usluga za žene trebalo promatrati i tretirati i kao mjere demografske politike

koja je u zadnje vrijeme fokusu javnosti i politike jer ako žene imaju negativno i traumatično iskustvo pri porodu, one će imati manje djece nego ako se porod organizira na dostojanstven i brižan način, na visokoj razini medicinske brige i njege uz puno poštovanje ljudskih prava žena.

NACIONAL: Što će biti u vašem izvješću o Hrvatskoj, ali i o drugim državama?

Moje izvješće je tematsko i globalno jer se odnosi na loš tretman i nasilje prilikom reproduktivnih usluga, s naglaskom na porod ili opstetričko nasilje, i na sve države članice UN-a koje mogu koristiti preporuke iz izvješća kako bi uskladile zakone i praksu s UN-ovim standardima na području ljudskih prava. U izvješću polazim od međunarodnog okvira za zaštitu ljudskih prava žena i obaveza države da prevenira i spriječi nasilje tijekom pružanja reproduktivnih usluga koje nije izolirano od ostatka društva i opće raširene diskriminacije i nasilja nad ženama utemeljenih na nejednakost, diskriminaciji i patrijarhalnom društvu, ali i nedostatka adekvatne edukacije liječnika i medicinskog osoblja od fakulteta nadalje i o ljudskim pravima žena i ljudskim pravima općenito.

NACIONAL: Koliko se žene boje iznijeti istinu o nasilju u patrijarhalnom društvu?

Radi se o širem problemu koji nije nov, ali novo je to da se žene više ne boje svjedočiti o svojim traumatičnim iskustvima te shvaćanje da se ne radi o izoliranim incidentima, već o strukturalnom problemu. To potvrđuju informacije koje sam dobila iz raznih izvora i nevladinih udruga iz cijelog svijeta. To nije problem samo u Hrvatskoj, nego i u brojnim drugim državama. Novo je to što žene koriste socijalne mreže i internetske platforme za svjedočenje o svojim iskustvima. Primjerice, sličan pokret kao u Hrvatskoj je zabilježen u Francuskoj, Mađarskoj, Finskoj, Irskoj, Njemačkoj te nekim drugim državama. Slično kao u Hrvatskoj, žene su uvidjele da se ne radi izoliranim slučajevima koji su najčešće bili pokriveni velom šutnje i stigme i uvjerenje da je takvo postupanje "prihvatljivo ili normalno, pogotovo ako je ishod sretno majčinstvo." Sva ova svjedočanstva upućuju na zaključak da se ne radi o izoliranim incidentima, već da se radi o širem problemu zdravstvenog sustava, ali i društva u cjelini, za koji državni organi snose odgovornost.

NACIONAL: Postoje propisana pravila o tome kako se treba odnositi prema ženama koje rađaju u specijaliziranim ustanovama za porod. Koliko se krše ta pravila?

Primjerice, iz brojnih svjedočanstava žena proizlazi da je veliki problem poštovanje zahtjeva za informiranim pristankom prilikom poroda i pružanja ostalih reproduktivnih usluga. Brojne žene su ukazale na to da kada dolaze u bolnicu na porod, odmah potpišu razne formulare i forme informiranog pristanka, međutim bez objašnjenja što potpisuju te da

➤ DUBRAVKA ŠIMONOVIĆ NA SEMINARU O UBOJSTVU ŽENA, GDJE SU SE POKUŠALE USPOSTAVITI UČINKOVITIJU METODE PREVENCIJE TAKVIH ZLOČINA

prava žena“, rekla je Dubravka Šimonović.

NACIONAL: Na temelju kakvih informacija radite izvješće?

Za izradu izvješća objavila sam na internet-skoj stranici mandata poziv na dostavljanje informacija koje se odnose na ovu temu od svih zainteresiranih te sam dobila preko 128 priloga iz raznih država, nevladinih organizacija, nezavisnih institucija za ljudska prava i akademskih institucija. Prije toga sam za pripremu ovog izvješća u Ženevi sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom (WHO) organizirala ekspertni sastanak na ovu temu kako bismo prikupili sve

**'UNAPRJEĐENJE
usluga za žene u
Hrvatskoj trebalo bi
tretirati i kao mjere
demografske politike,
jer ako žene imaju
traumatično iskustvo
pri porodu, imat će
manje djece'**

to postaju "bjanko pristanci na sve", a žene se nakon toga tretira kao da nisu subjekti koji o ičemu odlučuju. Primjerice, nevladine udruge iz Njemačke su navele da iako postoji obaveza informiranog pristanka u zakonu, ona se ne provodi u potpunosti jer medicinsko osoblje nije dovoljno upućeno kako treba provesti postupak. Žene iz Švedske navode da se na ovom području zanemaruje koncept medicinske usluge koja bi trebala biti organizirana sa ženom u centru, već se primjenjuje "paternalistička medicinska kultura".

NACIONAL: Koliko je to povezano s ulaganjima u zdravstvo i zdravstvenu skrb?

Ne radi se o napadu na liječničku struku, nego da je premalo ulaganja u zdravstvo, obrazovanje i plaće liječnika i medicinskog osoblja koje pruža ove usluge, što je dio problema. Ako nedostaje liječnika i medicinskog osoblja, uz relativno male plaće i nedovoljnu infrastrukturu koja ne omogućava privatnost, nema ni vremena za informirani pristanak koji bi trebao biti kontinuirani proces. Sve ove okolnosti utječu na ponašanje davatelje usluga prema ženama i stvara okvir za loše ponašanje i razne oblike nasilja koje nije medicinski indicirano. U brojnim državama je prisutno i verbalno vrijeđanje žena uz seksističke izjave, kao što smo čitali u napisima žena iz Hrvatske, a to je psihološko nasilje nad ženama koje je zabranjeno jer ono uzrokuje emocionalnu patnju i duševnu bol. Uvredljivi, pogrdni seksistički komentari posebno se često odnose na manjinske skupine. Svaki pojedinačni slučaj se može promatrati zasebno i individualna odgovornost postoji, ali ovdje se radi o sustavu koji treba mijenjati i podići na višu razinu zaštite ljudskih prava žena.

NACIONAL: Jesu li to problemi koje je država dužna rješavati?

Prema Međunarodnim instrumentima za zaštitu ljudskih prava i Ustavu Svjetske zdravstvene organizacije, države trebaju osigurati pravo na zdravlje i to na najviši oblik fizičkog i mentalnog zdravlja, a ono uključuje i reproduktivno zdravlje i slobodu od nasilja. UN CEDAW konvencija propisuje da žene trebaju imati adekvatne servise vezano uz trudnoću i porod i period nakon poroda. Preporuka tog odbora broj 24 navodi "da ako neke zdravstvene usluge trebaju samo žene, a te usluge nisu dostupne onda se može raditi o diskriminaciji žena i povredi prava na autonomiju, privatnost, informirani pristanak i pravo izbora."

NACIONAL: Koliko su ta kršenja ljudskih prava i prava žena česti u svijetu?

Brojna međunarodna tijela i regionalni sudovi su razmatrali slučajeva koji se odnose na diskriminaciju i nasilje nad ženama vezano uz reproduktivne usluge, a slučajevi se odnose na zabranu prekida trudnoće i prisilnu sterilizaciju, ali je bilo i slučajeva vezanih uz porod i pravo na privatnost. Primjerice, u Irskoj je početkom 90-ih primjenjivana tehnika poroda

➤ 'VELIKI JE PROBLEM POŠTOVANJE ZAHTJEVA ZA INFORMIRANIM PRISTANKOM PRILIKOM PORODA I PRUŽANJA OSTALIH REPRODUKTIVNIH USLUGA'

"symphysectomy", u kojoj se kirurškim putem odvaja i širi karlična kost žena kao bi one mogle roditi više djece nego carskim rezom, i ta je tehnika primjenjivana bez informiranog pristanka žena, a rezultirala je brojim fizičkim i psihičkim problemima i invaliditetom žena. To su UN-ov Odbor za torturu i CEDAW odbor proglasili kršenjem ljudskih prava, a Irska je provela istragu i ponudila odštetu ženama koje su prošle ovaj postupak, njih oko 1500. Pred Europskim sudom za ljudska prava je utvrđena povreda jer nije tražen informirani pristanak za ginekološki pregled uz prisustvo studenata medicine.

NACIONAL: Jesu li države iz kojih ste dobili svjedočanstva o kršenju ljudskih prava i prava žena rješavali te probleme?

Neke države su započele aktivnosti vezane uz ove probleme. Primjerice, Velika Britanija je provela posebnu istragu o ozbiljnim problemima bolničkog sustava i poroda te je usvojila preporuke za poboljšanje kvalitete medicinskih

usluga. U preporukama mog izvješća naglašavam odgovornost države za osiguravanje dostojanstvenog i brižnog poroda bez diskriminacije i nasilja, uključujući i verbalno psihološko nasilje te ukazujem da se radi o obvezama države na području ljudskih prava, a posebice prava žena na fizičko i mentalno zdravlje, što uključujući i reproduktivno zdravlje i usluge.

NACIONAL: Što bi Vlada trebala poduzeti s obzirom na brojna svjedočanstva žena u Hrvatskoj?

Predlažem da sve države provedu nezavisne istrage i evaluacije o svim navodima žena koje bi uključile i evaluaciju zdravstvenih ustanova, strukturalne uzroke nasilja, odnosno uvjete u bolnicama, nedostatak medicinskog osoblja i edukacije o ljudskim pravima žena i tako dalje. Nakon toga bi trebali objaviti te rezultate s preporukama kako stanje popraviti i uskladiti s postojećim obvezama na području ljudskih prava. Negdje će trebati promjena zakona, a negdje poboljšati njegovu primjenu. Na ovom području posebno je važno da države izrade nacionalnu strategiju o reproduktivnom zdravlju žena, uključujući i porod te da osiguraju tretman s poštovanjem žena. Države trebaju osigurati i adekvatno financiranje ovih usluga te liječnika i medicinskog osoblja, a dodatnu pažnju treba posvetiti informiranom pristanku koje treba tražiti ne samo u slučaju carskog reza, već u slučaju epiziotomije, odnosno reza kod vaginalnog poroda i ostalih invazivnih tretmana. Tijekom poroda i ostalih reproduktivnih usluga potrebne je uvažavati autonomiju žena i pravo da same donesu odluke o svom zdravlju. Za prevenciju nasilja tijekom poroda predlažem svim državama koje tu mogućnost nemaju da razmotre mogućnost poroda kod kuće, naravno u slučajevima koji to dopuštaju i uz mogućnost brze medicinske intervencije. Treba omogućiti prisutnost osobe prilikom poroda koju žena izabere. Predlažem i prikupljanje i objavljivanje podataka na godišnjoj bazi o postotku carskih rezova, postotku epiziotomija i ostalih reproduktivnih usluga kako bi se kroz te podatke vidjelo je li se recimo carski rez i epiziotomija rutinski primjenjuje ili ne.

NACIONAL: Na što bi trebalo obratiti posebnu pozornost?

Potrebno je osigurati dostojanstven porod i ostale reproduktivne usluge sukladno UN-ovim i WHO-ovim standardima te osigurati njihovu primjenu kroz suradnju s profesionalnim udruženjima liječnika, ali i upotrebu sudskog sustava i nezavisnih tijela kao što su pravobranitelji/ice za ljudska prava koji trebaju štiti prava žena. Bitno je da žene mogu, nakon što dožive krivi tretman ili nasilje, dobiti adekvatnu materijalnu naknadu, uključujući i ispriku ako se radi o povredi njihovih prava. Potrebna je i suradnja s nevladinim udrugama koje se bave ovim područjem i koje u pravilu pružaju direktnu i neposrednu pomoć ženama u ostvarivanju njihovih prava.

'ŽENE KORISTE INTERNET za svjedočenje o svojim iskustvima. Uvidjele su da nije riječ o izoliranim slučajevima, nego su najčešće bili pokriveni velom šutnje i stigme'